

А.В. КОСЕНКО, М.П. БЕРДОС, О.В. ДЮЖЕВ

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТРАНСФЕРУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНО-КОМЕРЦІЙНОЇ СПРИЯТЛИВОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Всі накопичені знання, уміння, навички, творчі можливості, реально включені у виробництво по створенню товарів і послуг, і приносячи дохід своєму власнику, виступатимуть у формі інтелектуального капіталу. Здібність до праці придбаває властивості інтелектуального капіталу, коли відбувається принципова, якісна видозміна всієї сукупності властивостей, що становлять якість робочої сили, що робить її власника здатним створювати стійкий, надмірний, додатковий продукт, затребуваний суспільством, і, відповідно, надмірну додаткову вартість, яка стає стійким джерелом додаткового доходу на капітал.

Відтворення ОІВ є динамічним процесом, етапи і структура якого аналогічні формам руху капіталу підприємства, проте мають певні істотні особливості. Цей процес включає стадії формування, використання, відновлення і розвитку ОІВ. Формування ОІВ підприємства здійснюється на основі їх придбання, з одного боку, і нарощування власних ОІВ шляхом самостійних розробок і навчання, з другого боку.

Особливостями інвестицій в ОІВ, в порівнянні з інвестиціями у фізичний капітал є: високий ступінь ризику, велика тривалість інвестиційного періоду, вища ефективність. Інвестиції в ОІВ можуть існувати як в прямій (капіталовкладення в освіту, науково-дослідну діяльність, планування і мотивацію кар'єрного зростання), так і в непрямій формі (інвестиції в інформаційні технології, устаткування і матеріальні активи, що забезпечують освітню і науково-дослідну діяльність).

В процесі виробництва ОІВ практично не зношуються і не зменшуються. Крім того, процес їх використання за певних умов може супроводжуватися їх збільшенням і розвитком. Тому, процеси, пов'язані з виробництвом і споживанням знань, носять нелінійний характер. А виражається це у тому, що перетворення ресурсу в продукт в цьому випадку може супроводжуватися збільшенням і поліпшенням якісних параметрів самого ресурсу. Власник інтелектуального капіталу повинен одержувати дохід на нього у вигляді відсотка на свій капітал, а економічні відносини повинні носити рентний характер.

Ключові слова: інформаційні технології; матеріальні і нематеріальні активи; управління ОІВ; трансфер технологій; промислове підприємство; економічна сутність; економічний ефект

A. KOSENKO, M. BERDOS, O. DIUZHEV

THE ECONOMIC ESSENCE OF THE TRANSFER OF INTELLECTUAL TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF THE INNOVATIVE AND COMMERCIAL CAPACITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

All the accumulated knowledge, abilities, skills, creative possibilities, actually included in the production of goods and services, and bringing income to their owner, will appear in the form of intellectual capital. The ability to work acquires the properties of intellectual capital when there is a fundamental, qualitative modification of the entire set of properties that constitute the quality of labor power, which makes its owner capable of creating a sustainable, excessive, additional product demanded by society, and, accordingly, excessive additional value, which becomes a sustainable source of additional income for capital.

Reproduction of IPR is a dynamic process, the stages and structure of which are similar to the forms of capital movement of an enterprise, but have certain essential features. This process includes the stages of formation, use, restoration and development of IPR. Formation of IPR of the enterprise is carried out on the basis of their acquisition, on the one hand, and building up of own IPR through independent development and training, on the other hand.

Peculiarities of investments in IP, in comparison with investments in physical capital, are: high degree of risk, long duration of the investment period, higher efficiency. Investments in IP can exist both in a direct form (investment in education, research activities, planning and motivation of career growth), and in an indirect form (investments in information technologies, equipment and material assets that provide educational and research activity). In the production process, IPR practically does not wear out and does not decrease. In addition, the process of their use under certain conditions may be accompanied by their increase and development. Therefore, the processes related to the production and consumption of knowledge are non-linear. And this is expressed in the fact that the transformation of a resource into a product in this case can be accompanied by an increase and improvement of the quality parameters of the resource itself. The owner of intellectual capital must receive income for it in the form of interest on his capital, and economic relations must be rent-seeking.

Keywords: information technologies; tangible and intangible assets; IPR management; technology transfer; industrial enterprise; economic essence; economic effect

Вступ. Комерціалізація технологій (від латин. *commercium* - торгівля) - це процес перетворення результатів науково-технічної і інноваційної діяльності в товар і їх ефективна реалізація в промислових масштабах. Комерціалізація є найважливішим елементом інноваційного процесу.

Процес трансферу є ширшим і загальнішим, ніж процес комерціалізації, оскільки здійснює передачу об'єкту до споживача і за наявності комерційної складової, і без неї. Комерційна складова при трансфері технологій часто відсутня тоді, коли впроваджуються соціальні і екологічні новачі. Трансфер завершує процес комерціалізації результатом - фактом купівлі-продажу. Тому комерціалізація є складовою процесу трансферу, а

процес комерціалізації є складовою інноваційного процесу. Система управління комерціалізацією результатів інноваційної діяльності складається з об'єкту управління і керованої системи і являється складовою системи управління новачіною і інноваційною діяльністю.

Таким чином, в першому наближенні відмінність між трансфером і комерціалізацією можна зробити висновок в два пункти:

1) комерціалізація інновацій передбачає обов'язкове отримання прибутку і не обов'язково пов'язана з підключенням третіх осіб (окрім джерела інновації і кінцевого споживача);

2) трансфер інновацій передбачає обов'язкову передачу технології реципієнтові, який і здійснює її

промислове освоєння, але це не обов'язково пов'язано з отриманням прибутку як власником інновації, так і її реципієнтом (зокрема, це стосується соціальних або екологічних технологій).

Аналіз стану питання. У статті розглянуто сутність та особливості ефективного управління ОІВ і їх активне використання, направлене на створення сучасних, товарів і послуг, що відповідають вимогам ринку, дає істотні конкурентні переваги і дозволяє підприємствам реалізувати свої стратегічні цілі і задачі.

Мета роботи. Управління ОІВ на рівні окремо взятого підприємства пов'язане з пошуком способів ефективного створення і використання знань і інформації для досягнення поставлених економічних цілей – таких, як зростання прибутку, економія витрат, збільшення об'ємів реалізації продукції.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах залученості вітчизняних розробників у світовий ринок технологій, повинен відбуватися двосторонній потік технологій за посередництва ефективно працюючих структур по трансферу. У нинішніх умовах незатребуваності багатьох інноваційних проектів, потоки трансферу технологій слід розглядати або при передачі їх за рубіж, або, в перспективі, як засіб реалізації вітчизняних інноваційних проектів. Проте, у сучасному світі глобальної економіки міжнародний трансфер технологій і організація міжнародної співпраці є

базовою основою підйому і швидкого зростання економіки.

Передумовами організації самостійної системи управління інтелектуальними ресурсами у складі системи управління підприємством є: різноманіття форм і видів ОІВ; необхідність вироблення комплексної стратегії у області управління інтелектуальним потенціалом підприємств; специфіка інструментів, методів і різноманіття функцій управління ОІВ; значна кількість служб і підрозділів, що беруть участь в процесі генерації і перетворення інформації про ОІВ; необхідність координації в процесі управління ОІВ; висока прибутковість операцій з ОІВ; високий ризик виникнення несумлінної конкуренції.

Управління підприємством припускає наявність певних уявлень про формування, використання і особливості відтворення об'єктів інтелектуальної власності (рис.1).

Процеси, які пов'язані з комерціалізацією ресурсів, для здійснення інноваційної діяльності неактуальні і не відповідають її цілям. Комерціалізація ресурсів більше пов'язана з оптимізацією оперативною і фінансовою сфер діяльності підприємства. Тому ці види комерціалізації (проектна і реальна її форми) до інноваційної діяльності мають опосередковане відношення.

Рисунок 1 – Система управління об'єктами інтелектуальної власності в загальній системі управління підприємством самостійних юридичних осіб

Проекти комерціалізації результатів інноваційної діяльності не розглядаються окремо від бізнес-процесів, оскільки вони є логічним завершенням інноваційного бізнесу. Тому їх сумісне представлення з проектом бізнесу є взаємодоповнюючим. У разі купівлі-продажу бізнесу проекти комерціалізації результату інноваційної діяльності не зменшують його цінності, а, навпаки, сприяють зниженню рівня ризику і підвищенню рівня довіри клієнта.

Залежно від цілей підприємця інноваційної сфери діяльності слід виділити такі види процесів комерціалізації, які доцільно об'єднати у відповідні три групи, :

- комерціалізація проекту процесу (бізнесу, технології) створення результатів інноваційної діяльності;
- комерціалізація процесу створення результатів інноваційної діяльності;
- комерціалізація результатів інноваційної діяльності.

Комерціалізація проекту процесу із створення результатів інноваційної діяльності передбачає виведення на ринок з метою повного або часткового продажу проекту створення процесу, який реалізує комерційну ідею. Частковий продаж означає залучення до проекту інвесторів і кредиторів (опосередковані споживачі) на взаємовигідних умовах.

Комерціалізація процесу створення результатів інноваційної діяльності - виведення на ринок з метою повного або часткового продажу процесу, який реалізує комерційну ідею.

Комерціалізація результатів інноваційної діяльності - процес виведення на ринок комерційної ідеї у формі нового ресурсу, товару (послуги) або процесу (технології) з метою їх продажу прямим (кінцевим) споживачам.

Успішний трансфер технологій аж до стадії комерціалізації продукту припускає постійний багаторівневий обмін інформацією. Використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій спрощує і робить можливим процес обміну і сприйняття далеко не завжди оформлених і сформульованих ідей. Цей процес обміну досить хаотичний і часто слідством бувають несподівані наступні відкриття. Наприклад, користувачі технологій виявляють сферу застосування результатів НДДКР в тих областях, для яких вони не призначалися. Синергізм зусиль дослідників і споживачів, непередбачуваний прогнозуванню, викликає несподівано приємні результати.

Трансфер технологій включає комерціалізацію наукових розробок, тобто передачу нової технології (інновації) в комерційне використання, а також поширення вже існуючих технологій. Існують три основні форми трансферу технологій :

1 Внутрішній трансфер, коли здійснюється передача технології від одного підрозділу організації іншому.

2 Квзівнутрішній трансфер, тобто рух технології усередині альянсів, союзів, об'єднань

3 Зовнішній трансфер, тобто процес поширення технології, в якому беруть участь незалежні розробники і споживачі технологій.

Учасники процесу трансферу технологій :

- власники технологій;
- посередники;
- консультанти;
- інноваційні центри;
- інформаційні мережі, ЗМІ;
- державні органи;
- інвестори;
- потенційні покупці.

Трансфер технологій включає наступні етапи:

- ідентифікація потреби в технології, з одного боку, і об'єкту продажів - з іншою;
- оцінка витрат, пов'язаних з придбанням технологій;
- інформаційний пошук;
- порівняння, вибір;
- переговори між продавцями і покупцями технологій;
- укладення договору і передача технології;
- вибір оптимального способу правової охорони технології;
- патентування;
- використання технології.

Об'єкт трансферу технології - це наукові і науково-технічні результати, об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема, винаходи, корисні моделі, розробки наукового і технічного характеру, комп'ютерні програми, комерційні таємниці, ноу-хау або їх сукупність), в яких відображені перелік, термін, порядок і послідовність виконання операцій, процесу виробництва або реалізації і зберігання продукції.

Таким чином, об'єкт трансферу технологій визначається як специфічний товар, що носить нематеріальний характер, яким оперують на ринку інтелектуальних продуктів, який має різноманітні форми комерційної і некомерційної реалізації прав на себе, що дозволяє неодноразово його експлуатувати з метою отримання прибутку або без такої.

У ряді західних країн трансфер технологій і комерціалізація спираються на певні правові документи, приміром, регулюючи дотримання антитрестового законодавства в США (тобто нова технологія завжди припускає монополне право на її використання). Ухвалені закони дозволяють фірмам об'єднуватися для виконання "Доконкурентних НДДКР" в дослідницьких консорціумах. Актуальність завдань по трансферу технологій, як відносно нового явища, полягає в тому, що державні лабораторії, науково-дослідні інститути, університети спантеличені прикладним технологічним використанням своїх досліджень, оскільки ефективність їх роботи (особливо це практикується в США) оцінюється з точки зору ефективного використання технологій на світовому ринку. США ще в середині 80-х років, коли виникла зростаюча потреба з боку бізнесу у використанні наукових досліджень на практиці, випробували на собі схеми по передачі технологій. Їх досвід в цій області з багатьох причин може виявитися корисним для вітчизняної економіки. Схематично трансфер технологій і його результати вважаємо за доцільне представити у вигляді рис. 2.

Американська модель передачі технологій spin-off фірмами (самостійні, такі, що відокремилися від

материнських організацій), або фірмами, що відбрунькувалися, є першим, але досить успішним досвідом по стимулюванню інноваційної активності. Роль феномену трансферу технологій полягає,

зокрема, в його вкладі в утворення двох перших технополісів - усім добре відомої Каліфорнійської Силіконової Долини і Массачусетського району 128-ої дорogi.

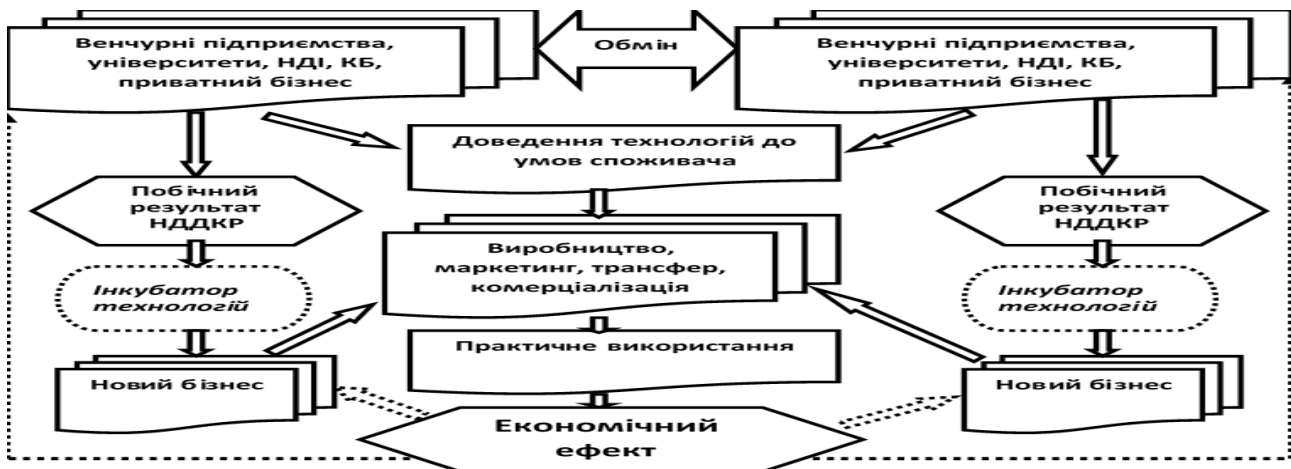

Рисунок 2 – Економічна суть трансферу технологій

В умовах посиленого впливу НТП на темпи, характер і напрями розвитку процесу відтворення інтернаціоналізація світогосподарського життя характеризується виникненням нових форм міжнародного поділу праці, прямо чи опосередковано пов'язаних з наукою, науково-технічними знаннями та технологією.

Науково-технологічний потенціал нині є визначальним фактором, що забезпечує конкурентоспроможність національної економіки. Сьогодні приріст валового продукту в найбільш розвинених країнах світу на 75-80% визначається інноваційними досягненнями, а України становить – 0,1%. Саме тому, актуальність цієї проблеми є фактором підвищення конкурентоздатності країни в цілому і дозволяє виявити недоліки, пріоритетні напрями розвитку, та можливі шляхи покращення та вдосконалення позицій України на світовому ринку технологій. Це сприятиме позитивним змінам в життєдіяльності суспільства нашої держави, вивести стан економіки України на новий рівень. Також особливої уваги заслугоує законодавча база та державне управління, яка не може забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних технологій та наукоємних товарів на світовому ринку.

За даними української державної статистики, в структурі експорту вітчизняної економіки доля продажів прав на об'єкти інтелектуальної власності в загальному об'ємі склала 34%, інжинірингових послуг — 32,5%, спільних НДР — 11,7%. В той же час в структурі імпорту права займали 4,9%, інжиніринг — 46,5%, наукові дослідження — 17,7%. На 1 грн. імпорту патентів і ліцензій доводилося 6,32 грн. експорту. Можна зробити вивід, що в Україні в цей час переважає вивіз нових перспективних технологій і ввезення (до 50% об'єму імпорту) технологій, що не володіють достатньою мірою новизни з позицій світового ринку.

В той же час на 1 грн. експорту інжинірингових послуг доводиться 1,74 грн. тих, які імпортуються, що ідентично картині по зовнішньоторговельному сальдо у сфері НДР: 1 грн. експорту приносить 1,83 грн. імпорту. Це пов'язано, в першу чергу, з дисбалансом українського і західного механізмів ціноутворення і порівняльною дешевизною людського капіталу і сировинних ресурсів в нашій країні. Як результат, придбання західних технологій обходиться дорожче, ніж продаж за рубіж аналогічної по рівню української розробки. Якщо врахувати, що в сучасній економіці конкурентні переваги на ринку технологій має схема стосунків «технологічні знання + послуги + устаткування» (коли устаткування, матеріали і тому подібне стають товаром, супутнім постачанням знань і послуг), то це може бути розцінено як свідчення недосконалості цінової політики України у сфері зовнішньоекономічного трансферу технологій.

Переважання в експорті України продажів патентів і ліцензій свідчить про передачу, по суті, виняткових прав на українські розробки, що відбувається в умовах відсутності в країні фінансових ресурсів і інфраструктури в концентрації, потрібній для розвитку на внутрішньому ринку перспективних технологій і здобуття максимальних прибутків на території України. Імпортуються в країну зрілі технології, прибутковість вживання яких вже невелика — відомо, що в сучасному бізнесі перспективні технології в період від створення до зрілості стримуються у середині корпорації, а розвиток їх проходить у філіях і дочірніх компаніях різного рівня при обмеженні доступу до своїх інновацій «чужих» фірм (наприклад, доля продажів технологій своїм філіям в США складає 75—80%). Крім того, ввезення устаткування і інжинірингових послуг сприяє входу на український ринок західних компаній, які отримують при венчурних інвестиціях в обмін на технологію ринок країни розміщення створюваного спільного

підприємства, що також веде до зниження середньогалузевої норми прибутку.

Трансфер технологій на внутрішньому ринку України здійснюється в рамках вже розглянутих вище схем. Промислові підприємства гостро відчувають необхідність інноваційної діяльності і прагнуть освоювати технології, які забезпечили б їм імпортозаміщення і підвищення їх конкурентоспроможності. Наукові організації, що мають потужні банки даних нових перспективних розробок і інноваційних проектів, готові передавати їх в промисловість. Проте доля інноваційної продукції в загальному обсязі промислового виробництва за останні десять років залишається стабільно низькою і вагається в межах від 2,5 до 3,5%. Причин такого явища декілька.

По-перше, власні розробки промисловості, що проводяться в галузевих НДІ і КБ, за відсутності досвіду і фахівців у сфері інноваційної діяльності дозволяють створити конструкторську документацію лише на прості види продукції або копіювати її по зразках конкурентів, що не може забезпечити створення і освоєння сучасної технічно складної продукції і неминуче веде до часового відставання виходу на відповідний технологічний ринок.

По-друге, залучення малих підприємств для «розкручування» ринку освоюваної продукції не дає очікуваних результатів, якщо вони не є носіями нової наукомісткої продукції, створеної в НДІ або вузі, і не можуть запропонувати технічно складні вироби, що зажадалися ринком, для подальшого великомасштабного виробництва, що важливе для промисловості. Наукові організації також мають негативний досвід передачі своєї продукції малому бізнесу — відсутність особливого фінансового інституту венчурних інвестицій і досвіду в просуванні нової наукомісткої продукції не дозволяє малому підприємству освоювати її своєчасно і ефективно.

Законодавство про державне регулювання діяльності у сфері міжнародного трансферу технологій базується на Конституції України, Цивільному кодексі України, Господарському кодексі України, цьому Законі, законах України "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про екологічну експертизу", "Про науково-технічну інформацію", "Про інноваційну діяльність", "Про власність", "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про охорону прав на промислові зразки", "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем", "Про авторське право і суміжні права", "Про фінансовий лізинг", "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання", "Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій", інших нормативно-правових актах, а також міжнародних договорах України у сфері трансферу технологій.

Згідно Закону України „Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій” Міжнародне співробітництво у сфері трансферу технологій

передбачає:

- укладення двосторонніх і багатосторонніх міжнародних договорів України про науково-технічне і технологічне співробітництво;
- залучення інвестицій у науково-технічний комплекс України;
- сприяння запровадженню в Україні міжнародних стандартів, зокрема стандартів системи управління якістю;
- передачу технологій у рамках науково-технічної і виробничої кооперації та інвестиційного співробітництва;
- забезпечення участі вітчизняних підприємств, установ і організацій у міжнародних виставках та ярмарках високотехнологічної продукції і технологій;
- участь у розвитку вітчизняних сегментів міжнародних інформаційних і комунікаційних систем з питань інтелектуальної власності та трансферу технологій.

Особливості трансферу технологій підприємствами, установами, організаціями України передбачають наступні положення:

1) головні розпорядники бюджетних коштів можуть передавати підприємствам, установам та організаціям, де застосовуватиметься певна технологія, майнові права на технології, що створені за державні кошти, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, якщо це передбачено договорами з юридичними особами, де створюються технології, та з авторами технологій, за умови, що держава бере на себе фінансування створення технологій і введення їх до цивільного обороту, та на інших підставах, визначених законами України;

2) у разі якщо складові технологій частково створено за рахунок власних коштів підприємств, установ, організацій і фізичних осіб, а частково - за рахунок державних коштів, майнові права на ці складові розподіляються на підставі договору про їх створення та використовуються за умовами договору про їх трансфер.

Щоб забезпечити ефективне використання науково-технологічного і інтелектуального потенціалу України шляхом втілення технологій у виробництво конкурентоспроможної та якісної продукції, необхідно:

- сформувати за участю державного фінансування національну систему трансферу технологій, важливими ланками якої мають стати регіональні центри трансферу технологій та центри науково-технічної та економічної інформації, на основі яких необхідно найближчим часом сформувати національну інфраструктуру, використовуючи вже існуючі підприємства як вузлові. Вже функціонує три такі регіональні центри: Київський; Львівський та Харківський;

- створити інфраструктуру трансферу технологій, у тому числі підрозділи з питань трансферу технологій та продовжити створення центрів трансферу технологій на національному та регіональному рівнях. Її елементом може стати розробка і впровадження інтегрованої бази даних щодо попиту та пропозиції трансферу технологій в Україні та створення

механізму поповнення цієї бази з різних джерел: існуючих локальних, відомчих та регіональних баз даних, каталогів, конкурсів, виставок, презентацій, спеціалізованих видань, журналів, Інтернет - сайтів. Складовою національної інфраструктури трансферу технологій мають стати спеціально створені консультативні комісії з питання аудиту трансферу технологій, оскільки при вирішенні питання щодо експорту технології важливо оцінити її конкурентоспроможність;

- метою створення стратегічних альянсів з найбільшими зарубіжними операторами ринку технологій необхідно є інтеграція українських учасників ринку технологій у відповідні європейські структури, що дозволить отримати доступ до баз даних, бірж, фондів венчурного капіталу та до інших інформаційних та фінансових ресурсів та надасть значні переваги при оформленні ліцензійних контрактів та міжнародних патентів;

- на державному рівні забезпечити умови для активної розробки новітніх технологій в Україні та умови для їх представлення як об'єктів міжнародного технологічного трансферу через виконання таких заходів: активізації розвитку інфраструктури інноваційного процесу; залучення приватних українських і закордонних інвестицій в інноваційну сферу; створенню умов для збільшення кількості учасників трансферу технологій;

- з метою формування попиту на новітні технології необхідно розвивати в Україні сучасну національну індустрію венчурного капіталу шляхом найшвидшого формування державної програми і розробки концепції розвитку сектору венчурного капіталу, забезпечення законодавчого регулювання венчурного виробництва. Актуальним є пошук закордонних венчурних фондів та бізнес-янголів для виготовлення кінцевого продукту з використанням розробленої технології;

- підготувати зміни до Закону України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій" у частині зарахування до держбюджету України певного відсотка коштів, отриманих від трансферу технологій, майнові права на які належать державі; до Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" в частині визначення розміру та порядку виплати винагороди творцям об'єктів інтелектуальної власності;

- створити спеціальні судові органи з вирішення питань безпосереднього захисту інтелектуальної власності, працівники яких будуть підготовленими та обізнаними фахівцями у сфері вітчизняного та міжнародного права інтелектуальної власності, а не фахівцями широкого профілю.

З огляду на роль торговельної політики для технологічного розвитку, мета торговельної політики України повинна полягати у сприянні економічному зростанню через абсорбцію та використання передових технологій шляхом імпорту проміжних технологічних товарів і послуг, а також у підтримці внутрішніх інноваційних процесів через просування продукції вітчизняних наукоінтенсивних галузей до світових ринків, що посилить спеціалізацію нашої країни у цих галузях.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- проводити відкриту, прозору, передбачувану торговельну політику, яка ґрунтується на багатосторонніх правилах Світової організації торгівлі для забезпечення довгострокового співробітництва вітчизняних підприємств з іноземними партнерами;

- забезпечити доступ імпортованим проміжним товарам та послугам, які втілені у передові технології, на ринок України;

- просувати експорт вітчизняної інноваційномісткої продукції на світові ринки, що збільшує обсяг ринку для внутрішніх виробників, підвищує віддачу від інновацій і посилює спеціалізацію країни в наукоінтенсивному виробництві;

- інтегрувати інструменти торговельної політики України з іншими видами державної політики, орієнтованими на міжнародний трансфер технологій, а саме технологічною політикою, інвестиційною політикою, політикою сприяння конкуренції, політикою розвитку, у сфері освіти тощо для досягнення синергетичного ефекту залучення нових технологій на економічне зростання.

Для виходу на якісно інший рівень розвитку національного трансферу технологій необхідно формувати сприятливі умови для інноваційної діяльності бізнесу, заохочувати світових лідерів у галузі високих технологій до приходу в Україну, створювати інструменти трансферу технологій, забезпечити наявність професійного менеджменту. Результатом розробки новітніх технологій має стати завоювання конкурентних позицій у перспективних секторах ринку, підвищення ефективності участі України у світових ринках технологій.

Висновки. Фахівці, які займаються українськими технологіями, вважають, що перспективи в державі є, насамперед, у таких галузях: ракетно-космічна, авіаційна та авіаційне двигунобудування, бронетанкова і двигунобудування для бронетанкової техніки, суднобудівна, у тому числі створення підводних телекерованих апаратів, модернізація сучасної військової техніки, створення електронно-оптичних виробів, навігаційних приладів, головок самонаведення для ракет «земля—повітря», «повітря—повітря» і артилерійських снарядів, станцій радіотехнічного контролю, звукометричних систем артилерійської розвідки, складних систем управління, апаратури радіозв'язку, радіотехнічної та радіоелектронної боротьби, створення безпілотних літальних апаратів, авіаційних і ракетних систем прицілювання. І все-таки продаж «заліза», що містить технології, зрозумілий і покупцю, і продавцю. Вона не так уже сильно відрізняється від збуту звичайної військової техніки — відрізняються лише підходи в маркетингу такої продукції. Складніше сьогодні не просто продати, а заробити на чистій ідеї, мудрими маніпуляціями перетвореної на технологію. Саме тому до перелічених вище напрямів в останні роки додалися такі, як наноелектроніка, надшвидкісна передача даних, IP-телефонія, створення легких надмірних матеріалів, зварювання різнорідних поверхонь. Щоправда, досягнувши значних успіхів у розробках,

Україна жодним чином не просунулася в їхньому впровадженні. Оскільки трансфер технологій є найважливішою частиною інноваційного процесу, варто розглянути шляхи покращення та методи удосконалення виходу України на світовий ринок технологій. Все це позитивно впливатиме на розвиток у нас цивілізованого ринку трансферу технологій, інноваційних продуктів, товарів і послуг. Відтак буде ефективно реалізуватися інноваційно-інвестиційна модель розвитку економіки України. Подолання зазначених негативних тенденцій вимагає задіяти чинники інституційного характеру.

Список літератури

1. Косенко О.П., Долина І.В., Косенко А.В. *Оцінка комерційного потенціалу технологій* Монографія Під заг. ред. доц. О.П. Косенко. – Х: «Смугаста типографія», 2015. – 504 с.
2. Косенко О.П. Дослідження проблем розвитку українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій та розробка шляхів їх вирощення. *Науковий журнал «Маркетинг і менеджмент інновацій»*. – Суми : ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2015. – № 2. – С. 144 – 158. (фахове видання)
3. Косенко О.П. *Комерціалізація інтелектуально-інноваційних технологій*. Монографія. – Харків : «Смугаста типографія», 2015. – 517 с.
4. Косенко О.П., Косенко А.В., Косенко Д.І. Сутність технологічного аудиту та базові підходи до оцінки комерційного потенціалу технологічних новацій. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2012. – № 15.
5. Косенко О.П., Ткачов М.М. Переваги та недоліки існуючих підходів до вартісної оцінки інтелектуальних технологій. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2014. – № 65(1107).
6. Косенко О.П., Косенко А.В., Зайцев Ю.І. Методичні положення по встановленню ціни на ОІВ з використанням модифікованого середньоважового методу. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – №46 (1019) - 114с.
7. Кириченко О.А. *Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності*: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання-Прес, 2002. - 384 с.
8. Корсунський С.В. *Трансфер технологій у США*.- К.: УкрІНТЕІ, 2005.- 148с.
9. Крайнів П.П. *Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю*.- К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.- 448с.
10. Лукін С.Ю., Козаченко Р.П. Україна на сучасному ринку наукомісткої продукції// *Економічний простір*.- №11.- 2008.- С. 29-35.

References (transliterated)

1. Kosenko O.P., Dolina I.V., Kosenko A.V. *Ocinka komercijnogo potencialu tehnologij* Monografiya [Evaluation of the commercial potential of technologies Monograph] Pid zag. red. doc. O.P. Kosenko. – Kharkiv: «Smugasta tipografiya», 2015. – 504 p.
2. Kosenko O.P. Doslidzhennya problem rozvitku ukrayinskogo rinku intelektualno-innovacijnih tehnologij ta rozrobka shlyahiv yih virishennya [Study of the problems of the development of the Ukrainian market of intellectual and innovative technologies and the development of ways to solve them]. *Naukovij zhurnal «Marketing i menedzhment innovacij»* [Scientific journal "Marketing and Innovation Management"]. – Sumi : TOV «VTD «Universitetska kniga», 2015. – no 2. – pp. 144 – 158. (fahove vidannya)
3. Kosenko O.P. *Komercializaciya intelektualno-innovacijnih tehnologij* [Commercialization of intellectual and innovative technologies] Monografiya. – Kharkiv: «Smugasta tipografiya», 2015. – 517 p.
4. Kosenko O.P., Kosenko A.V., Kosenko D.I. Sutnist tehnologichnogo auditu ta bazovi pidhodi do ocinki komercijnogo potencialu tehnologichnih novacij [The essence of technological audit and basic approaches to assessing the commercial potential of technological innovations]. *Visnik Nacionalnogo tehnicnogo universitetu «Harkivskij politehnicnij institut»*. *Tehnicnij progres i efektnist virobництва* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Technical progress and production efficiency]. – Kharkiv : NTU «HPI». – 2012. – no 15.
5. Kosenko O.P., Tkachov M.M. Perevagi ta nedoliki isnujuchih pidhodiv do vartisnoyi ocinki intelektualnih tehnologij [Advantages and disadvantages of existing approaches to the value assessment of intelligent technologies]. *Visnik Nacionalnogo tehnicnogo universitetu «Harkivskij politehnicnij institut»*. *Tehnicnij progres i efektnist virobництва* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Technical progress and production efficiency]. – Kharkiv : NTU «HPI». – 2014. – no 65(1107).
6. Kosenko O.P., Kosenko A.V., Zajcev Yu.I. Metodichni polozhennya po vstanovlennju cini na OIV z vikoristannjam modifikovanogo sredniovagovogo metodu [Methodological regulations for setting the price of IP using the modified weighted average method]. *Visnik Nacionalnogo tehnicnogo universitetu «Harkivskij politehnicnij institut»*. *Tehnicnij progres i efektnist virobництва* [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute". Technical progress and production efficiency]. – Kharkiv: NTU «HPI». – 2013. - no 46 (1019) -114 p.
7. Kirichenko O.A. *Menedzhment zovnishnoekonomichnoyi diyalnosti: Navch. posib* [Management of foreign economic activity: Education. manual]. - 3-tye vid., pererob. i dop. - Kiev: Znannya-Pres, 2002. - 384 p.
8. Korsunskij S.V. *Transfer tehnologij u SShA* [Technology transfer in the USA].- Kiev: UkrINTEI, 2005.- 148 p.
9. Krajnyev P.P. *Intelektualna ekonomika: upravlinnja promislivoju vlasnistju* [Intellectual economy: management of industrial property].- Kiev: Concern «Vidavnichij Dim «In Yure», 2004.- 448 p.
10. Lukin S.Yu., Kozachenko R.P. *Ukrayina na suchasnomu rinku naukomistkoyi produkciji* [Ukraine on the modern market of science-intensive products] // *Ekonomichnij prostir* [Economic space].- no 11.- 2008.- pp. 29-35.

Надійшла (received) 02.04.2024

Відомості про авторів / About the Authors

Косенко Андрій Васильович (Kosenko Andriy) – кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин; e-mail: Andriy.Kosenko@khi.edu.ua

Бердос Максим Петрович (Berdos Maksym) – аспірант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; e-mail: Maksym.Berdos@khi.edu.ua

Дужев Олександр Вікторович (Diuzhev Oleksandr) – аспірант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; e-mail: Oleksandr.Diuzhev@khi.edu.ua